

i et brugerperspektiv

Vidensopsamling med fokus på brugernes oplevelse og motivation for at deltage i projekt Familiens Hus, samt deres udbytte heraf.

Familiens Hus er et satspuljefinansieret partnerskabsprojekt i samarbejde mellem Mødrehjælpen, Esbjerg og Høje Taastrup kommuner.

Denne vidensopsamling er udarbejdet i foråret 2015 af
Metodekonsulent i Familiens Hus og ansat i Mødrehjælpen
Helle Dalgaard Lauridsen

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING	4
2. METODISKE OVERVEJELSER	4
3. BRUGERNES OPLEVELSE OG UDBYTTET AF AT DELTAGE I AKTIVITETER I FAMILIENS HUS	6
3.1 FAMILIENS HUS SOM ET (FRI)STED	7
3.2 BRUGERNES OPLEVELSE AF AKTIVITETERNE I FAMILIENS HUS	8
3.2.1 SPECIALISEREDE GRUPPEFORLØB	9
3.2.2 FRIVILLIGE AKTIVITETER	11
3.2.3 ÅBEN RÅDGIVNING OG RELATIONEN TIL PERSONALET	12
3.3 HVERDAGEN SOM MOR	13
4. AFSLUTTENDE OPSUMMERING	14
5. LITTERATURLISTE	17

1. Indledning

"Vi tror på dig" - dette er en værdi, som gennemsyrrer det arbejde, der bliver udført i Mødrehjælpen. Derfor er dette også en central værdi for partnerskabsprojektet Familiens Hus, som er et samarbejde mellem Mødrehjælpen samt Esbjerg og Høje Taastrup kommuner.

Helt konkret får denne sætning liv i det sociale arbejde, som udføres i Familiens Hus. At vi tror på brugerne betyder, at vi tror på deres oplevede virkelighed og deres beskrivelse heraf¹. Dette betyder, at vi i dialogen med brugerne tager afsæt i åbenhed og rummelighed og lytter til den enkeltes livsfortælling. Det er også med dette udgangspunkt, at vi ønsker at støtte og hjælpe samt give råd og vejledning til den enkelte. Og det er med dette udgangspunkt, at vi kan give en 'hjælp til selvhjælp' samt (tilbage)give ansvar til den enkelte.

Det er ikke kun i det sociale arbejde, hvor der er en direkte kontakt med brugerne, at Mødrehjælpen tager afsæt i værdien "Vi tror på dig". Men ønsket om at sætte brugernes perspektiv i centrum, står også centralt i det analytiske arbejde med dokumentation og udvikling. Det er med dette udgangspunkt, at dokumentationsdesignet for alle Mødrehjælpens indsatser er udformet, idet brugerne er med til at tilkendesige (ud fra nogle spørgeskemaer), hvad de oplever at få ud af at deltage i en indsats.

Det er også med dette udgangspunkt, at der i denne vidensopsamling er fokuseret på at give en stemme til brugerne af Familiens Hus. Formålet med at give brugerne en stemme er at give dem en mulighed for at fortælle om deres oplevelse og motivation for at komme i Familiens Hus, samt hvad de oplever at have fået ud af at deltage i aktiviteter i husene.

2. Metodiske overvejelser

Denne vidensopsamling tager udgangspunkt i interviews med i alt 19 brugere - henholdsvis ni brugere i Esbjerg samt 10 brugere i Høje Taastrup. Der er udført tre gruppeinterviews med 13 brugere i alt samt seks enkeltmandsinterviews.

Udvælgelseskriterierne for interviewpersonerne bygger på, at alle skal være eller have været tilknyttet en eller flere af de specialiserede forløb i husene. Derudover skal alle interviewpersoner have deltaget i aktiviteter i Familiens Hus i minimum et halvt år samt være mødre. På baggrund af disse udvælgelseskriterier er de 19 brugere valgt. Hvad der yderligere gør sig gældende for de udvalgte brugere er, at de har børn i alderen 0-4 år, samt at nogle af brugerne har været aktive brugere af husene siden begyndelsen.

I forbindelse med at brugerne har deltaget i aktiviteter i husene, er de mundtligt blevet spurgt, om de vil deltage i undersøgelsen. I Esbjerg er der yderligere postet et opslag på Familiens Hus' facebookside, hvor brugerne kunne melde sig, hvis de havde lyst til at deltage i undersøgelsen. Her har to brugere tilkendegivet, at de gerne ville være interviewpersoner.

Herefter er alle interviews udført i husene for at sikre, at brugerne kunne være i genkendelige omgivelser. Dette er med til at skabe en tryk og afslappet ramme for interviewet. Et andet formål for interviewsamtalen er at skabe en uformel tone samt at stille åbne spørgsmål for at give brugerne plads til at fortælle om egne oplevelser, og derefter at forfølge deres svar. Ønsket om at skabe en afslappet stemning har også

¹ I dialogen mellem rådgiver og bruger er det at forstå brugerens tolkning af en situation af afgørende betydning. Dette relaterer sig til Thomas-teoremet: "Når mennesket definerer en situation som virkelig, så er den virkelig i sine konsekvenser". (Hutchinson og Oltedal 2006:91). Det er således brugerens tolkning og oplevelse af en situation, som bliver genstand for den videre interaktion mellem rådgiver og bruger.

betydet, at samtalerne med brugerne ikke er optaget, men under interviewet er der blevet taget noter. Efter interviewet er noterne og refleksion over interviewene skrevet ned.

De to gruppeinterviews har fundet sted i forbindelse med deltagelse i to forskellige familiegrupper, og det sidste gruppeinterview i forbindelse med deltagelse i den ugentlige frivillige café. Enkeltmandsinterviewene er ligeledes blevet udført i forbindelse med, at brugerne har deltaget i en familiegruppe samt den ugentlige frivillige café.

I genfortællingen af brugernes stemme er der fokuseret på at gengive brugernes erfaringsverden. Derfor er der også flere steder i undersøgelsen refereret til brugernes ordvalg, deres udtalelser samt betoning af et emne, når de beskriver husene. Hertil er deres fortællinger indplaceret i en teoretisk og analytisk ramme for at skabe en helhed og sammenhæng i de i alt 19 forskellige fortællinger og oplevelsesverdener, der i denne sammenhæng er givet et indblik i.

3. Brugernes oplevelse og udbytte af at deltage i aktiviteter i Familiens Hus

I de følgende afsnit redegøres for brugernes oplevelse af Familiens Hus, samt deres oplevelse af eget udbytte af at deltage i aktiviteter i husene. Afsnittet er tematiseret ud fra tre hovedemner, hvilket er illustreret i nedenstående figur 1.

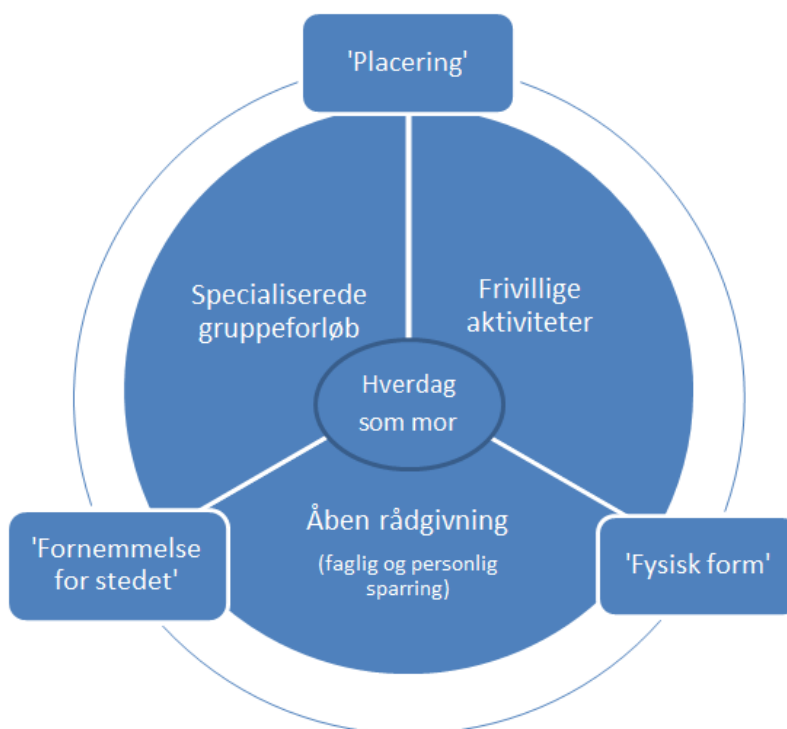
Det første emne udgør en overordnet beskrivelse af Familiens Hus. Her fokuseres på brugernes oplevelse af Familiens Hus som et (fri)sted ud fra begreberne 'placering', 'den fysiske form' samt 'fornemmelse for stedet'. Dette tema udgør den yderste cirkel i figuren.

Det andet emne tager afsæt i brugernes oplevelse af aktiviteterne i Familiens Hus. Her tages udgangspunkt i de tre typer af aktiviteter, som husene bygger på, henholdsvis specialiserede gruppeforløb, frivillige aktiviteter, samt den åbne rådgivning. Dette perspektiv udgør den anden cirkel i figuren.

For det tredje fokuseres på brugernes oplevelse af hverdagen som mor, samt deres personlige udbytte samt udvikling i løbet af deres deltagelse i Familiens Hus. Dette udgør den inderste cirkel i figuren og er centralt, idet dette netop er den oplevede virkelighed, som brugerne befinder sig i, og derfor må være centrum for det arbejde, som bliver udført i Familiens Hus. Afslutningsvist gives en opsamling på de tre emner.

Brugernes oplevelse på tværs af de to huse i henholdsvis Høje Taastrup samt Esbjerg er samlet i nedenstående gennemgang. Der kan forekomme forskellige på tværs af husene, hvilket ikke vil blive beskrevet yderligere i denne undersøgelse.

Figur 1. Brugernes oplevelse og udbytte af at deltage i aktiviteter i Familiens Hus

3.1 Familiens Hus som et (fri)sted

Geografen Tim Cresswell beskriver i bogen *Place: A short introduction* (2004), at der er tre faktorer, som skal være til stede, for at vi vil betegne noget som et sted. Disse tre faktorer udgør *placering (location)*, *den fysiske form (locale)* samt *fornemmelsen for stedet (sense of place)*.

I Familiens Hus i Esbjerg og Høje Taastrup er det i løbet af projektperioden blevet drøftet, hvorvidt husenes placering har en betydning for, i hvilket omfang brugerne besøger husene. Ifølge Cresswell er et sted ikke blot en lokation, men noget andet og mere; *"Et sted opstår først i mødet med et subjekt, der sanser, erindrer og har viden om det pågældende sted eller andre steder."* (Ringgaard og Mai; 2010). Brugernes oplevelse af den fysiske lokation, er dog ikke et tema, som de betoner i interviewene. Det er derfor ikke muligt i denne undersøgelse at inddrage deres perspektiv herpå. Det er dog interessant i en stedteoretisk optik at bemærke, at lokationen udgør en blandt flere faktorer, som kan have en indvirkning på brugernes oplevelse af og i givet fald deres deltagelse i husene.

Hvad brugerne dog primært hæfter sig ved, når de fortæller om Familiens Hus, er, hvad Cresswell vil betegne *fornemmelsen for stedet*. Brugernes umiddelbare oplevelse af Familiens Hus er, at det er et sted, hvor der er en *"åbenhed"*, hvor alle kan tale med alle, og at der er en *"imødekommenhed"* og *"hjertervarme"* både fra de andre brugere, men også fra personalet. Når de kommer i husene oplever de *"at være en del af fællesskabet"*, hvor der er rum til at støtte og hjælpe hinanden. Desuden beskrives Familiens Hus som værende et sted, hvor der er en *"livlig og dejlig stemning"*, og hvor man tør at *"være sig selv"*. Disse medmenneskelige værdier har en stor betydning for brugerne, når de kommer i Familiens Hus, og er med til at give brugerne en tryghed og en tillid til stedet. At brugerne har en tillid til stedet er fundamentet for at skabe et 'mentalt rum' for en personlig udvikling i det sociale og sundhedsfaglige arbejde.

At brugerne føler sig trygge ved at komme i Familiens Hus gør også, at flere af brugerne betegner deltagelsen i husene som *"ugens højdepunkt"*. Her refereres blandet andet til den ugentlige frivillige café, hvor brugerne kan komme og være sammen med de andre brugere, hvor børnene kan lege med hinanden, og hvor frivillige og medarbejdere står til rådighed for spørgsmål.

Flere af brugerne beskriver også Familiens Hus som et *"fristed"* og oplever, at husene er et *"frirum fra hverdagen"*. Dette betyder i brugernes optik, at Familiens Hus er et sted de kan tage hen, og holde en pause fra den hjemmelige barsel. Nogle af brugerne fortæller, at det kan være svært at komme uden for hjemmet, når man går hjemme på barsel, og de beskriver hertil, at Familiens Hus er det sted, hvor man kan tage hen og mødes med andre. For flere af brugerne er husene et neutralt sted, hvor de kan mødes med andre gravide og mødre, som er *"i samme båd"*, og hvor det er ok at *"tage sit grædende barn med"*. Andre brugere fortæller, at de kommer meget ud fra hjemmet, men er alligevel også rigtig glade for at kunne mødes med andre i Familiens Hus.

At Familiens Hus opleves som et *"fristed"* kan også relatere sig til ét af kerneprincipperne i partnerskabet om ikke at være en myndighed, og at der i Familiens Hus ikke kan træffes myndighedsafgørelser². Brugere udtrykker, at de oplever at kunne fortælle om deres livssituation, uden at dette bliver fortalt videre på *"Rådhuset"*.

Ud fra et sted teoretisk perspektiv har husenes fysiske form også en betydning for, hvordan brugerne oplever at komme der. I forbindelse med opstart af Familiens Hus har det være centralt at beskrive den fysiske form for husene. Dette er der redegjort for i *Manual 8 - Indretning af huset og sikkerhedsprocedure*.

² I alt er der fem kerneprincipper i projektet – henholdsvis 1) Yde en helhedsorienteret indsats, 2) Ikke at træffe myndighedsafgørelser, 3) En ikke stigmatiserende tilgang, 4) At arbejde resultatbaseret, samt 5) Inddragelse af civilsamfundet.

Formålet er, at husenes indretning skal være med til at *"understøtte målet om at skabe et ikkestigmatiserende hus, der fremstår uafhængigt af den kommunale myndighedsrolle, og understøtter en tværfaglig og helhedsorienteret indsats"*. Målet med at beskrive og tydeliggøre den fysiske form er at skabe en fælles bevidsthed om indretningens betydning for, hvorvidt brugerne oplever husene som værende *"et sikkert og funktionelt sted, som imødekommer familiens behov"*, samt at den fysiske form kan være med til at signalere, at *"her er brugerne velkomne"* (Manual 8).

Særligt to af brugerne fortæller om Familiens Hus som et sikkert og funktionelt sted, hvor der er praktiske redskaber som medarbejderne bruger, når de giver råd og vejledning om sikkerhed i hjemmet. Denne vejledning oplever brugerne konkret at kunne drage nytte af i eget hjem. En anden bruger beskriver Familiens Hus som et *"sikkerhedssted"*, og at hun føler sig tryk ved at komme der med sit barn.

Men hvad er det som skaber denne *fornemmelse for stedet*, hvor der opstår sikkerhed, tryghed og tillid til husene? Hertil fortæller brugerne, at det i høj grad er mødet med de andre brugere samt relationen til personalet, som gør Familiens Hus til et trygt sted at være. Disse perspektiver vil blive beskrevet yderligere i de kommende afsnit med fokus på aktiviteterne i Familiens Hus.

3.2 Brugernes oplevelse af aktiviteterne i Familiens Hus

Familiens Hus er inddelt i tre forskellige typer af aktiviteter, som udgør 1) åbne eller lukkede specialiserede gruppeforløb, 2) frivillige aktiviteter samt 3) åben rådgivning³ (Se aktivitetsoversigt).

I de følgende afsnit gennemgås hver aktivitetstype med afsæt i brugernes beskrivelse af deres deltagelse i aktiviteten. Derudover inddrages begrebet *social kapital* for teoretisk at perspektivere aktiviteterne forskellige karakter, samt hvordan brugerne indgår i forskellige former for netværk, som på forskellig vis kan være med til at styrke den enkelte brugers gensidige tillidsforhold til andre.

Social kapital begrebet vil i dette øjemed tage sit afsæt i Rubert Putnams beskrivelse heraf. Rubert Putnam definerer social kapital således:

"Social kapital er karakteristiske træk ved det sociale liv, som fx netværk, normer og tillid, der letter koordination og samarbejde til fælles gavn" (Putnam, 2000).

Ifølge Putnam er social kapital således forbindelsen mellem mennesker, som for eksempel sociale netværk, der bygger på værdierne tillid samt normer for gensidighed⁴ og troværdighed. Bygger et netværk på disse værdier, kan det ifølge Putnam være med til at styrke den samfundsmæssige sammenhængskraft. Disse værdier er også ifølge Putnam et fundament for en øget samfundsmæssig effektivitet, idet en relation som bygger på tillid, gensidighed og troværdighed er med til at lette samarbejdet mellem mennesker til fælles gavn.

Den sociale kapital kan ifølge Putnam både i et mikroperspektiv have en betydning for den enkeltes trivsel og muligheder i samfundet, men også i et makroperspektiv have en betydning for samfundsøkonomien og de demokratiske processer. Det er derfor centralt, at det enkelte menneske har adgang til eller lære at indgå i sociale netværk. Det er også med dette perspektiv for øje, at det er interessant at se på, i hvilket

³ I den åbne rådgivning er det muligt at have en samtale med en sundhedsplejerske, en socialrådgiver eller en job- og uddannelsesvejleder. Der udover er der mulighed for at indgå i et samtaleforløb med en psykolog eller gå til konsultation af en jordmoder.

⁴ Med gensidighed fokuserer Putnam på vigtigheden og princippet om at; *"Jeg gør dette for dig i håbet om og troen på, at nogen vil hjælpe mig engang i fremtiden, når jeg får brug for det"*. (Rosenmaier (2007) i Hegedahl og Rosenmaier(red.): 28)

omfang Familiens Hus kan være med til at støtte brugerne i at indgå i forskellige former for relationer og skabe netværk med andre, som bygger på værdierne tillid, gensidighed og troværdighed (Rosenmaier (2013): 27-29).

Putnam laver en sondring mellem to forskellige former for netværk, som rummer en vertikal og en horisontal dimension. Disse udgør henholdsvis den afgrænsende sociale kapital (bonding) og den brobyggende sociale kapital (bridging).

Den afgrænsende sociale kapital opstår i forbindelse med vertikale netværk. Disse netværk kan betegnes som indadvendte grupper, hvor der mellem gruppens deltagere skabes fælles identiteter i en homogen gruppe. Derudover er den afgrænsende sociale kapital kendetegnet ved, at der mellem netværkets deltagere er stærke sociale bånd, og at der netværkets deltagere imellem er en stærk følelse af tillid, loyalitet og gensidighed. Det er også disse følelser, der kan være med til at skabe en skarp afgrænsning i forhold til omverdenen.

Styrkerne og mulighederne ved netværk, som bygger på den afgrænsende sociale kapital, er, at den stærke følelse af loyalitet og tillid deltagerne imellem kan være med til at give betydningsfulde sociale relationer samt psykologisk bistand til deltagerne. Udfordringerne ved den afgrænsede gruppe kan derimod være, at de tætte bånd og den fælles identitet kan være med til at begrænse den enkelte deltager i forhold til egen udvikling og handlefrihed.

Den brobyggende sociale kapital bygger derimod på horisontale netværk, det vil sige netværk på tværs af sociale skel, hvor deltagerne indgår på lige fod med hinanden. I netværk, som bygger på den brobyggende sociale kapital, udvikles udvidede identiteter, og der er i disse typer af netværk tale om en mere generaliseret gensidighed. Båndene mellem deltagerne er svagere end ved de netværk, som afspejler den afgrænsende sociale kapital. Derimod har de svagere bånd en afgørende betydning for deltagernes adgang til muligheder og informationer. Heri ligger kimen til at forstå de forskellige muligheder, som de to forskellige former for netværk rummer. Hvor netværk, som bygger på den afgrænsende sociale kapital, er med til at styrke mennesket i dagligdagen, er netværk, som bygger på den brobyggende sociale kapital, derimod med til at hjælpe mennesket frem i verden. (Rosenmaier (2013): 29-31).

I det følgende vil den afgrænsende sociale kapital blive relateret til de specialiserede gruppeforløb og den brobyggende sociale kapital til de frivillige aktiviteter, ikke sådan at forstå, at der er et en-til-en-forhold mellem kapitalbegreberne og aktivitetstyperne. Men derimod kan begreberne den afgrænsende sociale kapital og den brobyggende sociale kapital være med til at kaste et lys over de muligheder og begrænsninger for udvikling af netværk, de forskellige typer af aktiviteter rummer.

3.2.1 Specialiserede gruppeforløb

Den primære aktivitet i husene er centreret omkring de åbne og lukkede specialiserede gruppeforløb⁵. Her har brugerne mulighed for at indgå i et gruppeforløb med max 10 andre brugere. Gruppeforløbet ledes af en eller to af de professionelle medarbejdere. For hvert gruppeforløb er der specificeret et formål, et indhold samt en varighed, som der er redegjort for i gruppeforløbets tilhørende manual⁶. Ved hver mødegang vil de(n) gruppeansvarlige gennemgå nogle på forhånd planlagte temaer, som relaterer sig til det overordnede formål med gruppeforløbet.

⁵ I alt er der syv specialiserede gruppeforløb – henholdsvis et 45-ugers familiegruppeforløb, en café med fokus på familie- og fødselsforberedelse, hvor både fædre og mødre har mulighed for at deltage, en mødrecafé, en forældrecafé for forældre med børn i alderen 0-2 år og i alderen fra 3-6 år, en karrierecafé samt slutteligt en hverdagscafé.

⁶ For en yderligere beskrivelse af de specialiserede gruppeforløb henvises til Manual 17 – 22.

Et udgangspunkt for dannelsen af et gruppeforløb er at visitere og matche brugerne til den givne gruppe. Her er der tre centrale faktorer, som er vigtige for gruppedannelsen. For det første skal deltagerne være inden for projektets overordnede målgruppe. For det andet skal deltagerne være i nogenlunde samme livsfase for at kunne profitere af et givet emne. Med samme livsfase menes, at brugerne er gravide, at brugerne er mødre til en nyfødt, er midt- eller i slutfasen af sin barsel. For det tredje vurderes ud fra nogle definerede (sårbarheds)kriterier, i hvilket omfang brugeren har brug for et mere eller mindre intensivt gruppeforløb. På baggrund af disse forskellige udvælgelsesfaktorer dannes en homogen gruppe.

I brugernes optik udgør gruppeforløbet et centralt element i forhold til det at komme i Familiens Hus, og det, at gruppen er homogen, har en betydning for brugerne. Flere af brugerne pointerer, at det er vigtig for dem at kunne mødes med ligesindede, som er *"det samme sted i livet"*, fx at være gravid eller lige at være blevet mor. For brugerne opstår der en genkendelighed i forhold til det at være en homogen gruppe.

Den homogene gruppe bygger ifølge Putnam også på fælles identiteter, hvilket også gør sig gældende for de specialiserede gruppeforløb. Dette afspejles blandt andet i følgende citat: *"Det bedste er, at man kan være fælles om at have et barn"*. Den fælles identitet, som dannes i de specialiserede gruppeforløb, tager således afsæt i det at være blevet mor. Det at være mor giver brugerne et fællesståsted og styrker dem i mødet med hinanden. Og det er med dette udgangspunkt, at der skabes et sammenhold og *'bonding'* brugerne imellem.

En anden bruger fortæller om sammenholdet i gruppen: *"Man får et specielt bånd til hinanden"*. Denne udtalelse udtrykker, hvordan denne bruger har oplevet at danne tætte bånd til andre deltagere i gruppen. Dette perspektiv synes at være gennemgående for flere af brugerne, som fortæller at have fået bedste veninder i forbindelse med deres deltagelse i de specialiserede forløb i Familiens Hus. Flere af brugerne har også været tilflyttere til kommunen og har derfor oplevet at kunne opbygge et netværk med de andre brugere. I et putnamsk perspektiv afspejler de nære relationer i den afgrænsede gruppe et udtryk for tillid, loyalitet og gensidighed deltagerne imellem, og de kan ifølge Putnam anses som en styrke ved de afgrænsede grupper. På baggrund af brugernes udtalelser kan det dog være svært at afgøre, i hvilken grad de nære bånd, brugerne danner med hinanden, bygger på tillid og loyalitet over for hinanden. Men det er dog tydeligt, at det fællesskab, de møder i gruppen, har en betydning for dem, idet de ikke blot mødes i gruppen i Familiens Hus, men også mødes hos hinanden privat og i byen. Og i fællesskabet oplever de også gensidigt at kunne hjælpe hinanden fx i forbindelse med børnepasning.

Gruppens homogenitet kommer for brugerne også til udtryk ved, at de betoner betydningen af det at have cirka samme alder. Herudfra pointerer de, at alderen kan have en betydning for, hvilken livssituation man er i, og hvilken livserfaring man har med sig. En af brugerne udtrykker det således *"at man har samme alder, betyder at man tænker mere ens"*.

Alderen betones også, når brugerne skal beskrive forskellen på den mødregruppe, de har fået i kommunalt regi, og det gruppeforløb, de deltager i i Familiens Hus⁷. Om det at deltage i de kommunale mødregrupper fortæller brugene, at de oplever at være meget anderledes, end de andre kvinder, som også lige er blevet mødre. Her beskriver brugerne, at alderen for dem har en afgørende betydning, og det at være en 'ung mor' opleves som noget, de ældre mødre ser ned på. De beskriver blandt andet deres oplevelse af, at de ældre mødre har et ønske om at belære dem med deres (livs)erfaringer, det på trods af at de også er førstegangsmødre. Dette udtrykker de yngre mødre som værende utrygt, og det begrænser dem i deres relation med de ældre mødre, idet de ikke oplever at kunne være - og turde være - sig selv i samme grad, som de udtrykker at kunne være i de grupper, som de indgår i i Familiens Hus.

⁷ Nogle af brugerne deltager både i en mødre gruppe i kommunalt regi og i Familiens Hus, andre af brugerne har erfaringer fra de kommunale mødre grupper fra deres 1. barn.

Alderen for, hvornår man er blevet mor, spiller således en rolle for brugerne, og flere af dem fortæller også, at de oplever, at samfundet ser ned på dem, fordi de er 'unge mødre'. Denne følelse af at blive set ned på, oplever nogle af brugerne at bære med sig, når de går på gaden, og når deres barn græder offentligt, fortæller de, at de får følelsen af, at andre ser ned på deres evner som mor. Ud fra deres beskrivelser, står Familiens Hus som en kontrast hertil, idet brugerne udtrykker, at husene kan favne dem, og at Familiens Hus er et sted, hvor det er ok at tage sit grædende barn med.

Et centralt element i forhold til at fokusere på gruppen som den socialfaglige metode er, at medarbejderne kan undervise brugerne i nogle planlagte temaer, som på forskellig vis relaterer sig til emnerne graviditet, moderskab, barnets udvikling, samt hverdagen som mor - herunder økonomi, job og uddannelse og struktur i hverdagen. I løbet af en mødegang drøftes temaet i gruppen, hvor der er mulighed for, at brugerne kan dele personlige erfaringer fra hverdagen og derved dele oplevelse af eget moderskab og barnets udvikling. I relation hertil fortæller en af brugerne; at *"man kan dele erfaringer med hinanden om det at være mor. Man kan se, hvad de andre mødre gør, og spørge hvordan de gør, og få gode råd"*. Blandt andet på baggrund af disse fælles drøftelser oplever brugerne at kunne relatere sig til hinanden og de forskellige udfordringer, som de hver især står i. Helt konkret fortæller brugerne, at de deler erfaringer vedr. barnets udvikling med hinanden, men også at de kan profitere fra de andres fortællinger. Brugerne oplever således at kunne spejle sig selv i de andre mødre, og spejle barnets udvikling i forhold til de andre børn. At kunne dele erfaring samt at forstå hinandens udfordringer opleves at være med til at skabe en fortrothed og øge tilliden brugerne imellem. I forbindelse med brugernes sparring med hinanden, kan det dog også være centralt, at en gruppeleder er til stede, som kan være med til at løfte det faglige udbytte af diskussionerne i gruppen.

Udfordringen ved den afgrænsede gruppeforløb kan være, at brugernes oplevelse af fælles identitet, samhørighed og lighed kan fastholde dem i nogle fælles forståelser og mønstre, som kan afgrænse den personlige udvikling. Dette er dog ikke et perspektiv, brugerne selv fortæller eller problematiserer i interviewene. Hertil er det centralt at være opmærksom på, at gruppelederen kan spille en afgørende rolle i forhold til at lede og udfordre gruppens medlemmer i forhold til egne oplevelser og synspunkter, således at deltageren ikke fastholdes i en fælles identitet. Her kan gruppelederen fx benytte sig af forskellige kreative metoder, for at løfte refleksionsniveauet og skabe flere nuancer og perspektiver i interaktionen og samværet i gruppen⁸.

En anden udfordring ved den afgrænsede gruppe kan være den enkelte brugers (manglende) ressourcer, som også kan spille ind i forhold til, hvilket overskud den enkelte har i forhold til at indgå i tillids- og gensidighedsforhold til andre. I dette øjemed kan vertikale netværk på tværs af sociale skel og ressourceforhold være med til at styrke den enkelte og åbne op for andre muligheder. Dette vil blive beskrevet yderligere i de følgende afsnit.

3.2.2 Frivillige aktiviteter

Ud over de specialiserede gruppeforløb kan brugerne også deltage i frivillige aktiviteter i Familiens Hus. Af forskellige frivillige aktiviteter kan nævnes den ugentlige caféaften, babysvømning, stimulantik, mad og motion, mentorforløb⁹, traditionsfester, førstehjælp mm.¹⁰. Disse aktiviteter drives af en frivilligkoordinator og frivillige, som er tilknyttet hvert hus.

⁸ For yderligere inspiration til andre metoder kan 'kapital 9: Kreative metoder i arbejdet med grupper' i bogen *Gruppetetoder* (2014) af Brok, Jordahn og Kjems med fordel anvendes.

⁹ Mentorforløbet adskiller sig til dels fra de andre frivillige aktiviteter. Her er der ikke en relation mellem flere bruger, men derimod et mere personligt sparringforløb, som én bruger og én frivillig indgår i sammen.

De frivillige aktiviteter har forskellige karakter og er på forskellig vis med til at understøtte brugerne og deres børn i forhold til motion, sundhed, samvær og adgang til viden i lokalsamfundet. En af brugerne benævner Familiens Hus som et ”aktivitetscenter”, da hun oplever, at der er mange forskellige og spændende tilbud, som hun sammen med sit barn og eventuelle partner kan deltage i, og hvor der også er mulighed for at mødes og at være sammen med andre med (spæd)børn.

De frivillige aktiviteter kan ses i relation til begrebet den brobyggende sociale kapital (bridging). Dette ud fra betragtningen om, at de frivillige aktiviteter er for alle brugere på tværs af Familiens Hus, og dermed er med til at skabe bredere netværk blandt alle brugerne af Familiens Hus. Her er der således ikke nogen særlige udvælgelseskriterier, som udelukker nogle brugere fra at deltage, men alle brugerne kan mødes på tværs af de lukkede gruppeforløb og på tværs af sociale skel. De frivillige aktiviteter bærer således præg af at være heterogene grupper, hvor båndet mellem brugere dog er svagere end ved de specialiserede forløb. Dette afspejles også ved, at der kan være varieret interval for fremmøde ved de forskellige aktiviteter, og at der er tale om tilmelding til hver enkel aktivitet. Dette kan betyde, at det kan være forskellige brugere, der møder op alt efter aktivitet og tema for aktiviteten. Der er således en større frihed forbundet med deltagelse i de frivillige aktiviteter. At brugerne har mulighed for at mødes på tværs af grupper, alder og sociale skel øger deres adgang til informationer og muligheder, hvilket for eksempel vil kunne styrke deres muligheder i forbindelse med jobsøgning eller det at indgå i sociale sammenhænge på en uddannelse. Derudover oplever brugerne i forbindelse med de frivillige aktiviteter at kunne sparre med andre brugere, som ikke nødvendigvis er i samme situation som dem selv. I relation hertil fortæller flere af brugerne, at de blandt andet har haft glæde af at tale med mødre og eventuel også fædre, som har ældre børn, og som derved har lidt flere års erfaring med at være forældre, end de selv har.

At de frivillige aktiviteter danner rammen om et bredere netværk, hvor brugerne kan mødes på tværs af sociale skel, giver en mulighed for at skabe en åben og ikke stigmatiserende tilgang i huset, som er ét af de fem kerneprincipper i Familiens Hus. De frivillige aktiviteter er således med til at understøtte, at der i husene er mulighed at arbejde ud fra dette princip. Særligt en af brugerne italesætter de sociale skel, som hun oplever i Familiens Hus. I interviewet udtrykker hun, at forskellighed blandt brugerne er godt, idet de som brugere har mulighed for at støtte hinanden på kryds og tværs af sociale skel. Hertil mener hun, at personalet også er med til at støtte op om de brugere, som har særlige behov. Relationer på tværs af sociale skel, kan også betragtes i forhold til de frivillige og brugerne, som under de frivillige aktiviteter indgår i relationer med hinanden, hvor de frivillige kan være med til at levere viden og skabe muligheder for brugerne.

At mødes med de andre brugere i en større gruppe, hvor der er svagere bånd mellem deltagerne, kan for nogle af brugerne være en overvindelse og kræve lidt ekstra mod, særligt hvis de ikke kender de andre så godt, som det er tilfældet i den afgrænsede gruppe. Dette vil for nogle af brugerne kunne være en årsag til ikke at deltage i de frivillige aktiviteter. En af brugerne fortæller helt konkret om sin oplevelse med at overvinde sin bekymring for at mødes med andre brugere, som hun ikke kender så godt. Her kan Familiens Hus betragtes som et trygt sted at øve sig på at indgå i større grupper med andre. For denne bruger blev det en overvindelse at lære at kunne stå mere på egne ben ude blandt bekendte og fremmede.

3.2.3 Åben rådgivning og relationen til personalet

Ud over at deltage i de specialiserede forløb og frivillige aktiviteter, har brugerne mulighed for at få åben rådgivning af personalet i huset. I den åbne rådgivning er det muligt at have en formel eller uformel samtale med en sundhedsplejerske, en socialrådgiver eller en job- og uddannelsesvejleder. Rådgivningen kan

¹⁰ Antallet af frivillige aktiviteter, antal frivillige samt antal af brugere, som deltager i de forskellige aktiviteter, varierer de to huse imellem.

foregå i løbet af ugen - telefonisk eller ved et fysisk fremmøde i huset. Derudover kan brugerne efter behov indgå i et samtaleforløb med en psykolog eller gå til konsultation hos en jordmoder, som også holder til i husene. Den brede medarbejdersammensætning afspejler husenes tværfaglige tilgang, som er med til at tydeliggøre Familiens Hus som en helhedsorienteret indsats, hvilket udgør ét af kerneprincipperne i projektet. Formålet med den helhedsorienterede indsats er at sætte brugeren i centrum for den faglige indsats, som ydes i husene.

I interviewene udtrykker samtlige brugere, at de oplever at kunne få råd og vejledning af personalet. Her til oplever brugerne at kunne drage nytte af personalets tværfaglighed på forskellige tidspunkter i deres forløb i Familiens Hus. En af brugerne fortæller, at man i Familiens Hus kan *"få hjælp til det meste"*. Dette afspejler også, hvad flere af brugerne udtrykker, når de fortæller, at de har kunnet drage nytte af at komme til ét hus, hvor de har kunnet tale med en jordmoder om spørgsmål vedrørende graviditeten, kunnet stille spørgsmål til sundhedsplejersken i forhold til spædbarnet, løbende få råd og vejledning fra socialrådgiverne i forhold til mere lovgivningsmæssige problematikker, samt i forbindelse med afslutningen på barslen at kunne få råd og vejledning fra en job- og uddannelsesvejleder.

Sideløbende med den faglige vejledning og rådgivning oplever brugere også at få opbygge en tilknytning og tillid til personalet. Flere af brugerne fortæller om en gennemgående kontaktperson blandt personalet, som de har kunnet henvende sig til igennem hele deres forløb i Familiens Hus. Denne kontaktperson har kunnet give støtte i forhold til mere personlige udfordringer, som brugerne måtte stå i.

En bruger fortæller helt konkret at have oplevet at få faglig og personlig støtte i forbindelse med sager i statsforvaltningen, hvor en socialrådgiver fra Familiens Hus tog med til møderne. I forbindelse hermed udtrykker brugeren at have oplevet, at personalet kunne være *"professionelt"* inden for sit fagområde, såvel som *"imødekommende og varm"*. Dette kan relatere sig til den socialfaglige metodiske tilgang (symbolsk) interaktionisme, hvor professionalisme og venlighed går hånd i hånd i det sociale arbejde, idet personalet formår at sætte sig i brugerens sted og møde dem, hvor de er (Hutchinson og Oltedal 2006:89ff).

Nogle af brugerne referer også til velkomsten, og at de her oplevede at blive taget godt imod i husene i forbindelse med deres opstart. Andre udtrykker, at de kom til huset med visse forbehold i form af frygt for overvågning og en frygt for, hvilke personlige informationer, der kunne ende på "Rådhuset", og derfor ikke ønskede så nær en kontakt med personalet. Efter et stykke tid oplever de dog, at det kunne være betryggende, at personalet kender dem og er bekendt med de udfordringer, som de står med. I relation hertil spiller kerneprincippet om, at der i husene ikke kan træffes myndighedsafgørelser en afgørende rolle for den tillid, der kan opbygges mellem personalet og brugerne.

3.3 Hverdagen som mor

For flere af brugerne har det været en stor omvæltning at skulle forberede sig på at blive mor. Hertil kommer også, at flere af brugerne oplever usikkerhed på flere fronter i deres liv - usikkerhed om egen identitet, ikke at være i et (fast) forhold til barnets far, usikkerhed i forhold til familie og venner, usikkerhed om boligforhold, uddannelse, arbejde mm. Særligt en af brugerne udtrykker, at hun oplevede, at hendes liv var i kaos på det tidspunkt, hvor hun blev gravid. Oplevelsen af usikkerhed har for nogle af brugerne medført, at det har været svært at finde fodfæste og troen på egen evne til at skulle være mor.

Hertil fortæller brugerne, at de i forbindelse med deres deltagelse i Familiens Hus har været i en proces, hvor de har fået opbygget en tro på sig selv, egne evner og beslutninger, samt har lært at sætte grænser og at sige fra over for familie og venner. Dette relaterer sig til en af de fire overordnede målsætninger for Familiens Hus, om at styrke brugernes egne handlekompetencer.

For flere af brugerne kan det være svært at forholde sig til, hvad der skal ske i fremtiden efter de har afsluttet deres barsel, og nogle af brugerne oplever, at tanker om at skulle begynde på eller at skulle tilbage til et arbejde/en uddannelse kan virke uoverskueligt og vække bekymring. Dette ud fra overvejelser om, hvorvidt det er muligt at få familielivet til at gå hånd i hånd med arbejdslivet/uddannelseslivet. Desuden er der stor forskel på, i hvilket omfang brugerne i denne undersøgelse er motiverede og afklarede i forhold til uddannelsesvalg og jobmuligheder. Nogle af brugerne har måske allerede en uddannelse og et job men ønsker at skifte retning, da de ikke vil kunne få jobbet til at passe ind i det nye familieliv.

De brugere, som er i gang med en uddannelse, udtrykker, at de oplever at have fået hjælp fra personalet til at strukturere og få overblik over hverdagen som mor og studerende. Dette kan for brugerne opleves som øget ansvar for eget liv. Hertil fortæller flere af brugerne, at de kan henvende sig til job- og uddannelsesvejlederen eller andet personale for at drøfte udfordringer og fremtidige muligheder. Andre brugere venter på afklaringer i forhold til, hvorvidt de er jobparate, og de kan derved opleve stor usikkerhed om fremtiden.

Endt barsel, kan for brugerne betragtes som en skillevej, hvor de igen går forskellige veje. Dog er det tydeligt at *"fællesskabet"* i Familiens Hus, som en af brugerne udtrykker det, har sat sine spor i dem. Efter endt barsel ses flere af brugerne stadig til den ugentlige frivillige café, hvor de mødes i deres fælles *"fristed"*. De har oplevet at få råd og vejledning fra det tværfaglige personale, som har fulgt dem fra graviditet og hele vejen igennem barselsperioden.

Efter at de specialiserede forløb er afsluttede, og brugerne stopper med deres barsel, ligger der fortsat en rejse frem mod at få hverdagen til at hænge sammen med familieliv og arbejdsliv/studieliv, og som en af brugerne selv udtrykker det, får mange kvinder i dag først styr på deres uddannelse og arbejdsliv, for derefter at stifte familie. Set i forhold til hendes eget liv, kommer dette i modsat rækkefølge, idet hun oplever at have fået familielivet først, for derefter at kunne fortsætte på sin uddannelse og færdiggøre denne.

4. Afsluttende opsummering

Brugerne har på forskellig vis fået et udbytte af at deltage i aktiviteter i Familiens Hus. Opsummerende kan disse sammenfattes i følgende emner; 1) at få øget viden om graviditet, moderskab og barnets udvikling, 2) at få styrket personlige handlekompetencer, samt 3) at få styrket netværk og styrkede sociale kompetencer.

Øget viden om graviditet, moderskab og barnets udvikling

I løbet af deltagelsen i de specialiserede gruppeforløb har brugerne oplevet at få en øget viden om primært graviditet, moderskab samt barnets udvikling. I forbindelse hermed er forskellige emner, som er beskrevet i forløbenes tilhørende manualer, gennemgået. Disse forløb har karakter af at have en forebyggende karakter, hvor emner, som måske ikke i øjeblikket opleves relevante, bliver drøftet med brugerne. Således kan brugerne blive klædt på til fremtidige udfordringer, som måtte komme. Derudover har brugerne også haft mulighed for at benytte sig af den åbne rådgivning og jordmoderkonsultationen. I den åbne rådgivning er mere akutte spørgsmål og problemstillinger blevet besvaret og løst.

Hertil er den helhedsorienterede tilgang med den tværfaglige indsats, som ydes i husene, et gode for den enkelte bruger, som oplever at kunne henvende sig ét sted, og hvor der opleves at være en åbenhed, varme og omsorg for den enkelte. Begreberne "åbenhed, varme og omsorg" er alle ord som beskriver Familiens Hus, og som ifølge Geografen Tim Cresswell er med til at udtrykke brugernes *"fornemmelse for ste-*

det" - Familiens Hus. Denne fornemmelse for stedet er i høj grad noget, som personalet og frivillige er med til at skabe i mødet med brugeren. Her bliver det at have en åben og imødekommende tilgang over for brugernes forståelse af egen virkelighed afgørende for interaktionen mellem rådgiver og bruger. Dette afspejler den socialfaglige interaktionistiske tilgang, som kan illustreres ud fra Thomas-teoremet; *"Når mennesket opfatter noget som reelt, bliver det reelt i sin konsekvens"*, og som også relaterer sig til værdien - *"Vi tror på dig"*. Det er således denne tilgang, som den videre proces, som rådgiver og bruger i fællesskab indgår i, bygger på.

Brugerne oplever dog også at kunne sparre med hinanden om det at være mor og sparre i forhold til barnets udvikling - og i denne interaktion sker ligeledes en videreformidling af viden. Her oplever brugerne både at kunne spejle sig i de andre mødres handlinger, men også en spejling i forhold til børnenes udvikling - både i forhold de børn som er jævnaldrende, men også spejling i forhold til de ældre børn. Hertil kan mødre med ældre børn også være med til at videndele samt forberede mødrene med yngre børn, i forhold til kommende udfordringer. Et opmærksomhedspunkt kan i denne sammenhæng være, at personalet indgår i drøftelserne, for at være med til at kvalificere en faglig drøftelse, og derved at være med til at udfordre brugernes erfaringer og perspektiver. Dette også ud fra et putnamsk perspektiv om, at brugerne ikke fastholdes i en fælles identitet, men at der skabes rum for den enkeltes personlige udvikling.

Styrkede personlige handlekompetencer

At skulle være mor er for flere af brugerne en stor omvæltning. Flere af brugerne oplever mange usikkerhedselementer i forbindelse hermed, fx usikkerhed om egen identitet og herunder kommende identitet som mor, forhold til barnets far, usikkerhed i forhold til familie og venner, usikkerhed om boligforhold, uddannelse, arbejde mm. I forbindelse med deltagelse i forløb i Familiens Hus oplever flere af brugerne at have fået et øget overblik over hverdagen og hjælp til at sætte hverdagen med bleskift, madlavning, samt eventuelt studieliv/arbejdsliv i struktur.

Derudover oplever flere af brugerne også i forbindelse med deltagelse i forløb i Familiens Hus at være i en proces, hvor de har fået opbygget en tro på sig selv, egne evner og beslutninger, samt lært at sætte grænser i forhold til deres omverden. Dette har for flere af brugerne givet en øget selvindsigt samt et øget ansvar over eget liv. I relation hertil har det for disse brugere været afgørende, at der har været nogle omsorgspersoner i form af personale, frivillige eller andre brugere, som har vist interesse og troet på dem - således at værdisætningen *"Vi tror på dig"* - medfører, at nogle af brugerne ville kunne sige; *"Jeg tror på mig selv - min egen dømmekraft, og min evne til sætte grænser"*.

Styrket netværk

I samtalerne med brugerne træder det tydeligt frem, at det at indgå i fællesskab med andre mødre har en stor betydning, og det er dette, der for brugerne udgør den største motivation for at komme i Familiens Hus. I Familiens Hus har brugerne både haft mulighed for at indgå i afgrænsede grupper, hvor der har været mulighed for at danne tætte bånd til de andre deltagere, hvilket i denne rapport er relateret til Putnams begreb om den afgrænsende sociale kapital (bonding). Derudover har brugerne også haft mulighed for at indgå i bredere grupper, som er karakteriseret ved mere svage bånd på tværs af sociale skel, hvilket er relateret til den brobyggende sociale kapital (bridging).

På det individuelle plan, oplever flere af brugerne at have fået (bedste) veninder i husene og oplever at kunne knytte sig til andre brugere. Dette kan også være med til at indikere, at nogle af brugerne ikke har et særligt stort netværk ud over dem, som de har lært at kende i Familiens Hus. Hertil er nogle af bruger-

ne tilflyttere til kommunen, og derfor har det at kunne mødes med andre mødre, også haft en stor betydning for dem. At indgå i relationer med andre brugere er med til at styrke den enkeltes trivsel. I et putnamsk perspektiv kan de nære relationer også være et udtryk for værdierne tillid, loyalitet og gensidighed deltagerne imellem. På baggrund af brugernes udtalelser kan det dog være svært at afgøre, i hvilket omfang de nære bånd, brugerne danner med hinanden, bygger på en stærk følelse af tillid og loyalitet brugerne imellem. Men det er dog tydeligt, at det fællesskab, de oplever at blive en del af i Familiens Hus, har en betydning for dem, idet de ikke blot mødes i grupperne i Familiens Hus, men også mødes hos hinanden privat og i byen. Og i fællesskabet oplever de også gensidigt at kunne hjælpe hinanden fx i forbindelse med børnepasning. Således oplever brugerne en grad af *gensidighed*, som kan relateres til princippet om, 'at jeg gør noget for dig, i håb om at andre vil gøre noget for mig'. Denne gensidighed, som skabes i de sociale netværk i Familiens Hus, udgør ifølge Putnam den vigtigste norm. Dette afspejler, at brugerne i en gruppe eller et netværk får tillid til, at det er fælles normer, der arbejdes ud fra. Og det er dette samarbejde og det at arbejde for det kollektive bedste, der ifølge Putnam indikerer, at social kapital - relationen mellem brugerne - udgør hjørnestenen i et velfungerende demokrati (Rosenmeier 2013: 27-28). I et samfundsøjemed kan den sociale kapital, som bygger på tillid og gensidighed borgere imellem, således være med til at øge sammenhængskraften mellem mennesker, og kan helt konkret være med til at mindske arbejdsløsheden, kriminalitet i lokale områder, mindre sygelighed mm. Hertil kan samfund der bygger på tillid og gensidighed, være mere effektive, idet der ikke skal investeres ressourcer i at indsætte sanktioner eller tage sikkerhedsforanstaltninger for at garantere modydelser for sine handlinger og ydelser.

Brugerne oplever også at danne bredere netværk med svagere bånd på tværs af gruppeforløb og på tværs af sociale skel. Disse netværk kan for brugerne ifølge Putnam være centrale i forhold til at give adgang til viden og muligheder, fx i forbindelse med jobsøgning eller uddannelsesvalg. For at kunne danne brede netværk med svagere bånd, er det afgørende, at Familiens Hus bygger på kerneprincippet om den ikke-stigmatiserende tilgang, idet det netop skaber mulighed for, at brugerne kan mødes på tværs af sociale skel. I forhold til dette princip udgør de frivillige aktiviteter en af de aktivitetstyper i indsatsen, som netop skaber mulighed herfor.

De forskellige aktivitetstyper er således på forskelligvis med til at give brugerne et udbytte af at deltage i Familiens Hus, hvor det at skabe rum for undervisning og dialog med et tværfagligt personale, videndeling og netværksdannelse brugerne imellem samt i relation med frivillige, har haft en betydning for, at brugerne (på forskelligvis) har oplevet at blive styrket i - hvad der også udgør de centrale målsætninger for projektet - deres moderskab, egne handlekompetencer samt netværk. Dernæst vil fremtiden vise, i hvilket omfang brugerne vil gennemføre en uddannelse og fastholde et job.

5. Litteraturliste

Brok, Pernille og Helle Kjems (2014): "Kreative metoder i arbejdet med grupper" i Pernille Brok, Lise Jordahn og Helle Kjems (red.): *Gruppetoder*. København: Hans Reitzels Forlag.

Cresswell, Tim (2004): *Place: A short introduction*. Blackwell Publishing.

Hutchinson, Gunn Strand og Siv Oltedal (2006): *Modeller i socialt arbejde*. 2. udgave, 2. oplag. København: Hans Reitzels Forlag.

Ringgaard, Dan og Anne-Marie Mai (2010): *Sted*. Moderne litteraturteori. Aarhus Universitetsforlag.

Rosenmeier, Sara Lea (2013): "Den sociale kapitals fædre" i Paul Hegedahl og Sara Lea Rosenmeier (red.): *Social Kapital som teori og praksis*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Putnam, Robert (2000): *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.